Aan de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Per e-mail: cie.iw@tweedekamer.nl
Datum: [datum] oktober 2026 | Van: Stichting [naam stichting], [adres], KvK [nummer]

Geachte voorzitter en leden van de commissie,

De Stichting [naam stichting] behartigt de belangen van [aantal] omwonenden van windturbines in de [regio].

Wij vragen uw aandacht voor het volgende:
Op 6 oktober spreekt u over de landelijke normen voor windturbines op land. Het kabinet heeft aangekondigd de afstandsnorm van 2× tiphoogte te handhaven, maar die om te zetten van een harde ondergrens naar een instructieregel “rekening houden met”. Volgens de Kamerbrief zullen bij inwerkingtreding van het landelijke besluit provinciale instructieregels met betrekking tot afstandsnormen vervallen. Daarmee kan een provincie niet langer via zo’n provinciale instructieregel een algemeen geldende minimumafstand van bijvoorbeeld 3× of 4× tiphoogte voorschrijven.[1]

De landelijke normen moeten de leefomgeving beschermen, zoals de SMB richtlijn vereist. De thans voorgestelde afstandsnorm van 2x de tiphoogte voldoet hier niet aan en verlaagd zelfs het beschermingsniveau.. Als vertegenwoordiger van (toekomstige) omwonenden van windturbines spreekt de Stichting haar zorgen uit over deze ontwikkeling.

Met deze brief vragen wij u het kabinet om opheldering te vragen, voordat het ontwerpbesluit in de voorhang komt. Wij vragen daarbij niet om een ander getal, maar om een besluit dat zijn eigen onderbouwing volgt en de wettelijke volgorde respecteert en voldoet aan het gestelde in de SMB-richtlijn.

Samenvatting

Acht punten waarop het voornemen tekortschiet:

1. **Het kabinet spreekt zijn eigen motivering van 2023 tegen.** In 2023 schreef het ministerie dat “hoe groter de gehanteerde norm, des te meer bescherming” en verwierp het een regel “rekening houden met” uitdrukkelijk. Nu stelt het dat een afstandsnorm “geen extra bescherming” biedt en kiest het precies die verworpen regel.
2. **De enige overgebleven grond, zekerheid, valt weg.** Een regel met afwijking naar beneden, een open lijst van afwijkingsgronden en brede uitzonderingen geeft omwonenden geen zekerheid.
3. **De milieubeoordeling heeft de keuze niet zichtbaar bepaald.** De keuze voor 2× is volgens de beslisnota met de ministers van KGG en VRO “overeengekomen”, op grond van de energie- en woningbouwopgave. De Commissie m.e.r. adviseerde eerst het MER aan te vullen en “dan pas” te besluiten. Afwijken onder 2× is nooit beoordeeld.
4. **Het pakket is na de inspraak wezenlijk veranderd, zonder nieuwe inspraak.** Het publiek reageerde in 2023 op een harde norm. De reactienota komt pas als het besluit al bij de Kamer ligt.
5. **De kennis is nog niet compleet.** Het RIVM-onderzoek naar hinder bij omwonenden komt eind 2026, na de geplande voorhang. De evaluatie die het kabinet aankondigt, kijkt alleen of de norm soepeler kan.

6. **Het besluit voert de motie-De Groot niet uit, terwijl de beslisnota dat wel stelt.** De motie vraagt om normen waardoor ten minste 80% van de zoekgebieden afvalt. Een zachte norm van 2× doet dat niet.
7. **Het vervallen van provinciale regels verlaagt de bescherming.** De Gelderse norm van minimaal 2×, vastgesteld op 23 september 2026, wordt vervangen door een zachtere landelijke regel. Strengere provinciale keuzes worden onmogelijk.
8. **Het krachtenveld is eenzijdig en het juridische risico blijft.** De beslisnota noemt alleen IPO, VNG, netbeheerders en de windsector, terwijl 462 van de 545 zienswijzen van omwonenden en bewonersorganisaties kwamen en de zienswijzen van IPO en VNG niet in de openbare bundels staan.

Juridische conclusie

Het voornemen kan naar onze overtuiging niet zonder aanvullende motivering en zonder nieuwe publieksparticipatie worden doorgezet, om zes samenhangende redenen:

1. de koerswijziging over de bescherming die een afstandsnorm biedt, spreekt de eigen, aan de plan-MER ontleende motivering van 2023 rechtstreeks tegen (paragraaf 2);
2. de wijziging van het voorgestelde art. 5.162d Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) naar een regime “rekening houden met”, met afwijking naar beneden en categorische uitzonderingen, is een wezenlijke wijziging van het wettelijke regime (paragraaf 1 en 4);
3. de motivering en de milieubeoordeling van 2023 zijn toegesneden op een harde minimumafstand, niet op de nu aangekondigde instructieregel; afwijken onder 2× is niet beoordeeld (art. 8 en 9 SMB-richtlijn, paragraaf 3);
4. het krachtenveld in de beslisnota is eenzijdig, en de inbreng van IPO en VNG waarop het steunt, is niet openbaar (paragraaf 8);
5. de reactienota over de 545 zienswijzen van 2023 is nog niet gepubliceerd en komt pas bij verzending aan de Kamer (paragraaf 4);
6. voor de wijziging is geen nieuwe inspraakronde aangekondigd, terwijl art. 23.4 Omgevingswet, art. 6 lid 2 SMB-richtlijn en het Verdrag van Aarhus vragen dat het publiek reageert op het ontwerp dat werkelijk wordt vastgesteld (paragraaf 4).

Daarbij komen twee zelfstandige argumenten: het RIVM-onderzoek is nog niet afgerond (paragraaf 5), en de beslisnota stelt ten onrechte dat het besluit de motie-De Groot uitvoert (paragraaf 6).

Wij vragen de commissie het kabinet om de toezeggingen uit paragraaf 10 te vragen en de vragen uit de bijlage tijdens het debat voor te leggen.

1. Wat er verandert

Onderdeel	Ontwerpbesluit 2023	Voornemen augustus 2026
Juridische vorm	Harde instructieregel: een afstand van ten minste 2× tiphoogte “in acht genomen” (voorgesteld art. 5.162d Besluit kwaliteit leefomgeving).[2] “In acht nemen” houdt in dat aan de norm “moet worden voldaan”.[3]	Instructieregel “rekening houden met”, met afwijking naar beneden volgens “pas toe of leg uit”.[4]

Onderdeel	Ontwerpbesluit 2023	Voornemen augustus 2026
Afwijking	Alleen “in uitzonderlijke gevallen”, als “zwaarwegende economische belangen of zwaarwegende andere maatschappelijke belangen dit rechtvaardigen” (voorgesteld art. 5.162f Bkl).[5]	Lokale belangenafweging door het bevoegd gezag, plus een niet-limitatieve lijst met voorbeelden voor afwijken.[6]
Uitzonderingen	Bij vervanging van een gehele windturbine moet aan de afstandsnorm worden voldaan.[7]	De norm geldt niet bij vervanging van bestaande parken, op regionale en nationale grootschalige woningbouwlocaties en bij woningbouwplannen die al in voorbereiding zijn.[8]
Provinciale regels	Niet geregeld.	Provinciale instructieregels over afstandsnormen vervallen.[9]
Milieu-informatie	Ontwerp-plan-MER ter inzage.	Definitief plan-MER, eventuele aanvulling en reactienota: niet ter inzage gelegd.[10]

2. Het kabinet spreekt zijn eigen motivering tegen

Op drie punten zegt de Kamerbrief van 2026 het tegenovergestelde van de Nota van toelichting van 2023. Dat zijn geen verduidelijkingen, maar koerswijzigingen van hetzelfde ministerie zonder nieuwe onderbouwing.

Onderwerp	Nota van toelichting 2023	Kamerbrief 28 augustus 2026
Bescherming	“hoe groter de gehanteerde norm, des te meer bescherming wordt omwonenden geboden” (§ 9.3). 2× zal “soms iets meer bescherming bieden” (§ 9.3).[11]	“Een afstandsnorm biedt geen extra bescherming tegen hinder van windturbines”.[12]
“Rekening houden met”	Overwogen en verworpen: “Echter een afstandsnorm is juist bedoeld om omwonenden zo veel mogelijk zekerheid te verschaffen om een goed woon- en leefklimaat te waarborgen” (§ 9.2).[13]	Gekozen: “de instructieregel ‘rekening houden met’ […] waarbij een afwijking naar beneden mogelijk is”.[14]
Vervanging	Bij vervanging is er geen reden om de met de afstandsnorm beoogde basisbescherming aan omwonenden te onthouden (§ 10).[15]	Vervanging van bestaande windparken wordt uitgezonderd van de norm.[16]

De stelling dat een afstandsnorm geen extra bescherming biedt, staat ook haaks op de eigen milieubeoordeling. Volgens de antwoorden op eerdere Kamervragen concludeert de plan-MER dat een afstandsnorm “aanvullend aan de milieunormen een basisbescherming kan bieden”.[17] De Commissie m.e.r. schrijft: “hoe groter de afstand, hoe meer bescherming voor omwonenden”.[18]

De toelichting van 2023 is op één punt nog duidelijker. Daarin staat dat “een zelfstandige afstandsnorm alleen voldoende milieubescherming biedt aan omwonenden als er een zeer grote afstand wordt gehanteerd (viermaal de tiphoogte)”. 3× en 4× zijn afgewezen omdat er meer plaatsingsruimte verdwijnt, en “Gezien de doelstellingen van de energietransitie is hier niet voor gekozen”.[19] De beschermende variant is dus bekend, en om beleidsredenen niet gekozen. Dat is een legitieme keuze, maar dan moet het kabinet die afweging ook zo benoemen.

De Commissie m.e.r. stelt wel dat een afstandsnorm “geen extra bescherming voor de gezondheid biedt in combinatie met een geluidnorm”. Zij voegt daaraan toe dat het gezondheidseffect van afstandsnormen “niet afzonderlijk onderzocht” is en alleen is afgeleid uit de geluidbelasting.[20] Voor slagschaduw laat de plan-MER een duidelijk verschil zien: maximaal circa 72 uur per jaar bij 2×, 47 uur bij 3× en 35 uur bij 4×.[21] De algemene stelling uit de Kamerbrief gaat dus verder dan de onderliggende analyse.

2.1 Ook de zekerheid valt weg

Nu het kabinet zelf zegt dat de norm geen extra bescherming biedt, blijft als enige grond over dat de norm “zekerheid en duidelijkheid aan burgers, omwonenden en bestuurders” geeft.[22] Juist die grond houdt geen stand bij het gekozen regime. Een regel “rekening houden met”, met afwijking naar beneden, een niet-limitatieve lijst van afwijkingsgronden en uitzonderingen voor vervanging, woningbouwlocaties en plannen in voorbereiding, laat omwonenden niet weten waar zij aan toe zijn. Dat is precies de reden waarom het ministerie deze regel in 2023 verwierp.[23] De norm geeft dan geen bescherming en geen zekerheid.

2.2 Juridische betekenis

Dit is geen nadere precisering van een bestaand standpunt, maar een rechtstreekse tegenspraak tussen twee opeenvolgende officiële stukken van hetzelfde ministerie over de vraag of een afstandsnorm bescherming biedt. Dit levert, in het licht van het motiveringsbeginsel dat naar vaste rechtspraak ook aan de voorbereiding van algemeen verbindende voorschriften wordt gesteld, een gebrek op dat te zijner tijd via exceptieve toetsing aan de rechter kan worden voorgelegd.[24] De rechter laat een voorschrift buiten toepassing als door een gebrekkige motivering of onzorgvuldige voorbereiding niet kan worden beoordeeld of het in strijd is met hoger recht.[25] Dat is hier aan de orde: zonder kenbare motivering is niet te toetsen of aan art. 8 en 9 van de SMB-richtlijn is voldaan (paragraaf 3).

Op grond van artikel 3:2 Awb, dat via de schakelbepaling van artikel 3:1, eerste lid, onder a, Awb ook op dit algemeen verbindend voorschrift van toepassing is (voor zover de aard van het besluit zich daartegen niet verzet), vergaart de minister bovendien de nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen.[26] Het CBB spreekt in dit verband van het zorgvuldigheidsbeginsel, “gecodificeerd in artikel 3:1, eerste lid, aanhef en onder a, in verbinding met artikel 3:2 van de Awb”.[27] Daarnaast is deze koerswijziging van het voorgestelde artikel 5.162d van het Besluit kwaliteit leefomgeving (ontwerpbesluit windturbines leefomgeving) naar een regime “rekening houden met”, met categorische uitzonderingen, naar haar aard geen wijziging “van ondergeschikte betekenis” in de zin van artikel 23.4, derde lid, Omgevingswet, zodat een nieuwe, ten minste vierweekse participatieronde over het gewijzigde ontwerp is vereist.[28] Zie verder paragraaf 4.

3. De milieubeoordeling heeft de keuze niet zichtbaar bepaald

Algemene regels voor windturbines zijn een “plan of programma” in de zin van de SMB-richtlijn.[29] Daarom heeft de Afdeling bestuursrechtspraak in 2021 de vorige landelijke windturbinenormen buiten toepassing gelaten.[30] De richtlijn vraagt om een beoordeling van “redelijke alternatieven” (art. 5 lid 1). Met die beoordeling en de inspraak moet “bij de voorbereiding en vóór de vaststelling” rekening worden gehouden (art. 8). Bij vaststelling moeten de redenen voor de gekozen variant worden gegeven “in het licht van de andere redelijke alternatieven die zijn behandeld” (art. 9 lid 1 onder b).[31] Het Hof van Justitie bevestigde dat juist regels over slagschaduw, veiligheid en geluidsnormen voor windturbines zo’n plan of programma vormen. De gevolgen van regels zonder milieubeoordeling mogen slechts bij uitzondering en zo kort als strikt noodzakelijk worden gehandhaafd.[32]

3.1 De keuze is politiek gemaakt

Volgens de beslisnota is “met de ministers van KGG en VRO overeengekomen” dat de afstandsnorm gehandhaafd blijft. Die keuze “biedt duidelijkheid aan burgers” en past bij de “ambities van het kabinet met betrekking tot de energieopgave en de woningbouwopgave”.[33] Een milieu- of gezondheidskundige grond ontbreekt. Ook is niet te zien op welk moment de keuze is gemaakt, en welke uitkomsten van de plan-MER en de zienswijzen toen op tafel lagen. Zonder die informatie is niet te controleren of aan art. 8 van de SMB-richtlijn is voldaan.

3.2 Het advies van de Commissie m.e.r. is niet zichtbaar opgevolgd

De Commissie m.e.r. vond in januari 2024 dat belangrijke informatie ontbrak. Zij adviseerde “deze informatie in een aanvulling op het MER op te nemen en dan pas een besluit te nemen”. Zij vroeg onder meer om inzicht in “hoeveel gezondheidswinst of -verlies verschillende normen opleveren” voor heel Nederland, en in het plaatsingspotentieel van alle normen samen.[34] De Commissie meldt ook dat zij “niet in de gelegenheid [is] gesteld om zienswijzen en adviezen bij haar advies te betrekken”.[35] Of de gevraagde aanvulling er is, en wat die opleverde, is niet openbaar.

3.3 Afwijken onder 2× is niet beoordeeld

De plan-MER onderzocht 2×, 3× en 4× tiphoogte, telkens als minimumafstand.[36] Een regime waarin onder 2× kan worden gebleven, en waarin hele categorieën zijn uitgezonderd, is niet als variant beoordeeld. De beschermende werking die de toelichting van 2023 aan 2× toekende, veronderstelt juist dat die afstand niet wordt onderschreden.[37]

Daarbij rust de keuze voor 2× op de aanname dat aan die afstand “in de meeste gevallen al moet worden voldaan vanwege de geluidnorm”.[38] Die redenering gaat uit van een standaardnorm van 45 dB Lden.[39] De Kamerbrief zegt niets over de geluidnorm in het definitieve besluit.[40]

4. Wezenlijke wijziging zonder nieuwe inspraak

Het publiek moet “tijdig, daadwerkelijk” zijn mening kunnen geven over het ontwerp-plan en het milieurapport (art. 6 lid 2 SMB-richtlijn).[41] Het Verdrag van Aarhus vraagt inspraak “wanneer alle opties open zijn”, en waarborgt dat in het besluit “naar behoren rekening wordt gehouden met het resultaat van de inspraak” (art. 7 in samenhang met art. 6 lid 4 en 8).[42] De Omgevingswet bepaalt dat eenieder ten minste vier weken opmerkingen kan maken over het ontwerp van een AMvB (art. 23.4 lid 1). Daarvan kan alleen worden afgeweken als het ontwerp “wijzigingen bevat van ondergeschikte betekenis”, alleen internationale verplichtingen uitvoert of een voorziening treft die onmiddellijk nodig is (art. 23.4 lid 3). De plicht vervalt ook als “op andere wijze aan artikel 8 van het

verdrag van Aarhus is voldaan" (art. 23.4 lid 2).[43] De inspraak van 2023 voldoet daar niet aan voor het gewijzigde ontwerp, omdat die over een ander regime ging.

Het kabinet zal stellen dat "2× tiphoogte" al in het ontwerp van 2023 stond. Maar het getal is het enige wat gelijk blijft. Het juridische karakter, de reikwijdte en de rol van provinciale regels veranderen, zoals de tabel in paragraaf 1 laat zien. Bovendien ging het proces tussentijds heen en weer: van een vergelijking van 2×, 3× en 4× naar een voorgenomen 4×, en terug naar 2× met afwijkingsmogelijkheden. Wie in 2023 een zienswijze indiende, reageerde op een ander pakket dan het pakket dat nu naar de Kamers gaat.

Zo'n omzetting is naar haar aard geen wijziging van ondergeschikte betekenis. Ook de voorhangbepaling sluit alleen wijzigingen uit die "niet leiden tot andere of grotere nadelige gevolgen voor de fysieke leefomgeving" (art. 23.5 lid 3).[44] Het kabinet heeft geen nieuwe consultatie aangekondigd. Volgens de regering wordt de reactienota pas "bij verzending van het ontwerpbesluit aan de Tweede Kamer" gepubliceerd.[45] Het publiek ziet dan pas hoe met zijn inbreng is omgegaan als het besluit al bij het parlement ligt. Een internetconsultatie vangt dat niet op: die kent geen verplichting om het definitieve milieurapport voor te leggen en geen reactienota vóór de besluitvorming. Daarom is een nieuwe, ten minste vierweekse participatieronde over het gewijzigde ontwerp vereist (art. 23.4 lid 1 en 3 Omgevingswet). Wil het kabinet daarvan afzien, dan moet het motiveren waarom deze wijziging van ondergeschikte betekenis zou zijn.

5. De kennis is nog niet compleet

De regering bevestigt dat het RIVM op dit moment een blootstelling-responsonderzoek uitvoert. "De resultaten worden eind 2026 verwacht."[46] Dat is rond het moment waarop het kabinet het ontwerpbesluit wil voorhangen.[47] De Commissie m.e.r. noemde daarnaast een "uitgebreide dosis-effectstudie" en een "historisch cohortonderzoek" die niet bij het MER zijn betrokken. Zij vroeg in de toelichting "rekenschap" te geven van informatie die nog beschikbaar komt.[48]

Ook over de opzet van het onderzoek zijn er vragen. De regering bevestigt dat wie in de onderzoeksperiode (september tot november 2025) niet binnen 2,5 km van een windturbine woonde, "geen kans [maakte] om meegenomen te worden".[49] Omwonenden die vanwege hinder zijn verhuisd of zijn uitgekocht, vallen dus buiten het onderzoek. Dat kan de ernst van de hinder onderschatten. Dat effect moet worden benoemd.

De Commissie m.e.r. wijst er verder op dat er "geen eenduidig en actueel beeld" is van de effecten van overmatige amplitudemodulatie. Ook bepalen niet-akoestische factoren mede of mensen hinder ervaren. De gezondheidseffecten kunnen daardoor "kleiner of groter" zijn dan het MER aangeeft.[50]

5.1 De geluidnorm vangt niet alles op

Het kabinet laat de bescherming afhangen van de geluidnorm.[51] Daarbij zijn drie vragen open:

- **Stille modi.** Een turbine die de geluidnorm op 2× niet haalt, wordt in de praktijk vaak in een geluidgereduceerde stand gezet. Of dat de ervaren hinder ook vermindert, is in de plan-MER niet onderzocht.
- **Jaargemiddelde.** Lden is een jaargemiddelde. Rekenvoorbeeld: wie turbines twee maanden per jaar stilzet, verlaagt het jaargemiddelde met ongeveer 0,8 dB (10·log(10/12)). Voor 3 dB is een half jaar stilstand nodig. Op de dagen dat de turbines draaien, verandert de hinder niet.

- **Berekening in plaats van meting.** De toetsing rust op berekeningen. Afstand is de enige maat die omwonenden zelf kunnen controleren.

5.2 De evaluatie werkt maar naar één kant

Het kabinet wil het besluit na 5 jaar evalueren “om te bezien of nieuwe innovaties van windturbines de mogelijkheid bieden tot aanpassing van de afstandsnorm”.[52] Die vraag kijkt alleen of de norm soepeler kan. De Commissie m.e.r. verwacht juist dat turbines “in de toekomst stiller worden”, en dat de afstandsnorm dan “een grotere beperking gaan vormen voor het plaatsingspotentieel”.[53] Het innovatie-argument wijst dus in de richting van versoepeling. De regering schrijft zelf dat nieuw onderzoek waaruit blijkt “dat het beeld over hinder wezenlijk wijzigt” aanleiding kan zijn om het proces opnieuw te doorlopen.[54] Een evenwichtige evaluatie kijkt daarom ook naar de ervaren hinder, naar de RIVM-uitkomsten en naar de vraag of de norm strenger moet.

6. De motie-De Groot

De beslisnota stelt dat “met dit besluit” invulling wordt gegeven aan de motie-De Groot.[55] Die motie is op 2 oktober 2025 aangenomen met 100 stemmen voor (PVV, VVD, NSC, BBB, SP, FVD, SGP en JA21).[56] Een vergelijking laat zien dat het besluit op geen enkel onderdeel aan de motie voldoet.

Onderdeel	Motie-De Groot	Voornemen kabinet
Uitgangspunt	“strenge milieu, geluids- en afstandsnormen […] noodzakelijk […] om overlast en gezondheidsschade bij omwonenden te voorkomen”.[57]	“Een afstandsnorm biedt geen extra bescherming tegen hinder”.[58]
Effect op zoekgebieden	Normen “zodanig streng” dat “ten minste 80% van de huidige zoekgebieden […] afvalt”.[59]	Volgens de plan-MER heeft 2× “geen gevolgen […] voor het plaatsingspotentieel” ten opzichte van de referentiesituatie van 47 dB Lden.[60] Zelfs de Gelderse norm van minimaal 2× maakt volgens de provincie 29% van de Gelderse RES’en onuitvoerbaar.[61]
Woonwijken	Turbines “in de nabijheid van woonwijken worden uitgesloten”.[62]	Afwijking naar beneden mogelijk, en grootschalige woningbouwlocaties zijn uitgezonderd.[63]
Uitzonderingen	Alleen “eigen opwek door (boeren)bedrijven, bedrijventerreinen en infrastructuur”.[64]	Vervanging van bestaande parken, woningbouwlocaties en plannen in voorbereiding.[65]
Termijn	Publicatie “uiterlijk in het eerste kwartaal van 2026”.[66]	Voorhang “voor het einde van het jaar”.[67]

Een nuance hoort erbij. Volgens de Commissie m.e.r. kan 2× naast een standaardnorm van 45 dB Lden wel enige beperking geven, vooral bij stille turbines en solitaire turbines.[68] Ook dan blijft het effect ver onder de 80% die de motie vraagt. Het kabinet mag een andere afweging maken dan de motie vraagt. Dan moet het dat wel zeggen, in plaats van te stellen dat het de motie uitvoert. Met

een afwijkingsmogelijkheid naar beneden wordt het beperkende effect van 2× bovendien nog kleiner dan in Gelderland.

7. Gevolgen van het vervallen van provinciale regels

Het kabinet kondigt aan dat bij inwerkingtreding van het landelijke besluit provinciale instructieregels over afstandsnormen vervallen. Daarmee verdwijnt de mogelijkheid om via zo'n provinciale instructieregel een algemeen geldende strengere minimumafstand, bijvoorbeeld 3× of 4× tiphoogte, voor te schrijven. Dat betekent niet dat 2× een maximumafstand wordt: uit andere toepasselijke milieu- en ruimtelijke normen kan in een concreet geval wel degelijk een grotere feitelijke afstand volgen.[69]

7.1 Gelderland

In Gelderland is de impact het meest concreet:

- Op initiatief van BBB en SGP besloten Provinciale Staten op 2 juli 2025 een afstandsnorm van minimaal 2× tiphoogte voor te bereiden.[70] Op 23 september 2026 namen zij de wijziging van de Omgevingsverordening aan. Die treedt op 23 oktober 2026 in werking.[71]
- De Gelderse norm kent drie beperkte uitzonderingen: turbines op of bij een bedrijventerrein ten opzichte van gebouwen op datzelfde terrein, erfmolens tot 40 meter tiphoogte, en plannen waarvan het ontwerpbesluit vóór 1 juli 2025 ter inzage lag.[72]
- Gelderland heeft de norm onderbouwd met de landelijke plan-MER, een provinciale plan-MER en aanvullende notities.[73]

Als het landelijke besluit in werking treedt, vervalt deze norm. Daarvoor komt een regel die afwijken naar beneden toestaat en ruimere uitzonderingen kent. Een democratisch genomen en milieukundig onderbouwd provinciaal besluit wordt zo binnen ruim een jaar teruggedraaid, en de bescherming van Gelderse omwonenden gaat omlaag.

7.2 Andere provincies

- **Overijssel** hanteert nu in de praktijk 2× tiphoogte en wil de landelijke normen overnemen zodra die er zijn.[74] Ook daar wordt een harde praktijk zachter.
- **Noord-Holland** heeft de eerdere afstandseis van 600 meter al losgelaten.[75] Een strengere provinciale keuze is na het landelijke besluit niet meer mogelijk.
- **Limburg:** in Provinciale Staten is in 2026 een amendement voor 4× tiphoogte aangekondigd.[76] Hoe Provinciale Staten daarover ook beslissen, met het landelijke besluit zou een dergelijke keuze niet meer kunnen.

7.3 Wat dit betekent

Het kabinet presenteert de afstandsnorm als bescherming voor omwonenden. Tegelijk verbiedt het provincies om omwonenden meer bescherming te bieden. IPO en VNG waren tegen een uniforme landelijke norm en vroegen om lokaal maatwerk.[77] Het voornemen geeft lokaal maatwerk alleen in één richting: naar beneden. De Kamerbrief zegt niet:

- op welke wettelijke grondslag een AMvB bestaande provinciale omgevingsverordeningen buiten werking stelt;
- of ook gemeenten geen strengere afstand meer mogen hanteren;

- of er overgangsrecht komt voor projecten die onder een strengere provinciale regel zijn voorbereid.

8. Eenzijdig krachtenveld

Onder het kopje krachtenveld noemt de beslisnota alleen IPO, VNG, netbeheerders en de windenergiesector. Zij zouden “meermaals” hebben aangegeven alleen milieunormen te willen, en dat zou zijn ingebracht “op de consultatieversie van het ontwerpbesluit”.[78] Dat beeld is eenzijdig en niet te controleren:

- Op het ontwerp zijn van 12 oktober tot en met 22 november 2023 545 zienswijzen ingediend. Daarvan kwamen er 417 van particulieren en 45 van buurt- en bewonersorganisaties, samen 462.[79] Deze grootste groep komt in de beslisnota niet voor.
- IPO en VNG staan in het officiële overzicht van indieners, beide met verwijzing naar bundel 5.[80] Hun tekst is in de gepubliceerde bundels echter niet terug te vinden.[81] Hun standpunt is dus alleen bekend uit de beslisnota zelf.
- De toelichting van 2023 meldt dat het ontwerp daarnaast “ter consultatie aangeboden” is aan VNG, IPO en de Unie van Waterschappen (§ 3.4).[82] De reacties uit dat koepelspoor zijn niet gepubliceerd.
- De Kamerbrief zegt alleen dat de reacties “zullen worden meegewogen”.[83] De reactienota is er nog niet.[84]

Art. 3:2 Awb, dat via art. 3:1 lid 1 onder a Awb van toepassing is voor zover de aard van het besluit zich daartegen niet verzet, vraagt om het vergaren van “de nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen”.[85] Een besluit waarin alleen de belangen van één kant van het krachtenveld zichtbaar worden afgewogen, en waarvan die inbreng zelf niet openbaar is, voldoet daar moeilijk aan.

9. Juridisch risico

Tegen het besluit zelf staat als algemeen verbindend voorschrift geen beroep open (art. 8:3 lid 1 onder a Awb).[86] Omwonenden kunnen de norm alleen exceptief laten toetsen, in een procedure over een concreet besluit zoals een omgevingsplan of omgevingsvergunning. Voor die besluiten gelden de zorgvuldigheids- en motiveringseisen van art. 3:2 en 3:46 Awb wel. Zo toetste de Afdeling in de Delfzijl-zaak het bestemmingsplan aan beide artikelen.[87] Elke afwijking onder 2× moet dan per geval deugdelijk worden gemotiveerd, terwijl de open lijst van afwijkingsgronden daar weinig houvast voor geeft. Dat verplaatst het geschil naar elk afzonderlijk project.

Zo werden in 2021 de vorige landelijke normen buiten toepassing gelaten.[88] In de einduitspraak toetste de Afdeling vervolgens of de zelf gekozen normen voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid deugdelijk waren gemotiveerd.[89] De nasleep daarvan duurt nog steeds. In 2024 en 2025 deed de Afdeling uitspraken over bestaande windparken waarvoor intrekking of herziening was gevraagd.[90] [91] Een norm die opnieuw op een tegenstrijdige motivering en een niet-gedekte milieubeoordeling rust, loopt het risico van een herhaling. Dan zijn er opnieuw jaren zonder bruikbare landelijke norm, wat niemand dient: omwonenden niet, gemeenten niet en de energietransitie niet.

Er is ook tijd om het goed te doen. De tijdelijke overbruggingsregeling is verlengd tot en met 31 december 2027.[92] Een korte extra inspraakronde en het afwachten van de RIVM-resultaten passen daarin.

10. Verzoek aan de commissie

Wij verzoeken de commissie het kabinet te vragen de wettelijke volgorde aan te houden:

Stap	Wat	Grondslag
1	Het definitieve plan-MER openbaar maken, met de aanvulling die de Commissie m.e.r. vroeg en de RIVM-resultaten.	Art. 5 en 8 SMB-richtlijn; advies Commissie m.e.r. 24 januari 2024
2	Een formele inspraakronde over het gewijzigde ontwerp en het definitieve plan-MER, niet alleen een internetconsultatie.	Art. 6 lid 2 SMB-richtlijn; art. 7 en 8 Verdrag van Aarhus; art. 23.4 Omgevingswet
3	Een reactienota met een kenbare afweging van 2×, 3× en 4×.	Art. 8 en 9 SMB-richtlijn; art. 3:2 Awb en het motiveringsbeginsel
4	Pas daarna de voorhang bij beide Kamers.	Art. 23.5 Omgevingswet

Daarnaast vragen wij de commissie het kabinet de volgende toezeggingen te vragen, uiterlijk bij de voorhang van het ontwerpbesluit:

1. **Motivering van de koerswijziging.** Een expliciete motivering waarom het kabinet afwijkt van de Nota van toelichting van 2023 op de punten bescherming, “rekening houden met” en vervanging, en hoe een regel met afwijking naar beneden de beoogde zekerheid geeft.
2. **Verklaring over de milieubeoordeling.** Een overzicht van hoe de plan-MER en de zienswijzen zijn verwerkt, met de redenen voor 2× in het licht van 3× en 4×, voor alle milieuaspecten (art. 9 lid 1 onder b SMB-richtlijn). Daarbij de datum van de keuze in het overleg met KGG en VRO, en de stukken die toen voorlagen.
3. **Aanvullende milieubeoordeling.** Een beoordeling van afwijken onder 2× en van de categorische uitzonderingen, of een gemotiveerde uitleg waarom die niet nodig is.
4. **Nieuwe inspraak.** Een gemotiveerd standpunt over een nieuwe consultatie op grond van art. 23.4 Omgevingswet.
5. **RIVM-onderzoek.** De resultaten afwachten en betrekken bij het besluit, met een toelichting op het selectie-effect van verhuisde en uitgekochte omwonenden.
6. **Tweezijdige evaluatie.** Een evaluatie die ook toetst of de norm strenger moet, op basis van ervaren hinder en nieuw onderzoek.
7. **Motie-De Groot.** Een kwantitatieve onderbouwing: welk percentage van de zoekgebieden valt bij dit besluit af?
8. **Provinciale regels.** Een overzicht per provincie van de regels die vervallen, de wettelijke grondslag daarvoor, het overgangsrecht en de gevolgen voor omwonenden.
9. **Zienswijzen en reactienota.** Publicatie van de zienswijzen van IPO en VNG en van de reacties uit het koepelspoor, en publicatie van de reactienota vóór de voorhang, met de inbreng van omwonenden en bewonersorganisaties.

Als het kabinet deze toezeggingen niet doet, kan de Kamer overwegen bij motie te vragen om:

- de harde ondergrens van 2× tiphoogte met de afwijkingsmogelijkheid uit 2023 te handhaven;
- provincies en gemeenten de bevoegdheid te laten behouden om een grotere afstand te hanteren;
- het gewijzigde ontwerp en het definitieve plan-MER opnieuw ter inspraak voor te leggen vóór de voorhang.

Wij zijn graag bereid deze inbreng mondeling of schriftelijk toe te lichten. U kunt contact opnemen met [naam contactpersoon], [e-mailadres], [telefoonnummer].

Hoogachtend,

Namens het bestuur van Stichting [naam stichting],

[naam]
voorzitter

[naam]
secretaris

Bijlage. Vragen voor het commissiedebat

1. In 2023 verwierp uw ministerie een regel “rekening houden met”, omdat een afstandsnorm “juist bedoeld [is] om omwonenden zo veel mogelijk zekerheid te verschaffen”. Welk nieuw inzicht rechtvaardigt dat u nu precies die regel kiest?
2. In 2023 schreef uw ministerie: “hoe groter de gehanteerde norm, des te meer bescherming”. Nu schrijft u dat een afstandsnorm “geen extra bescherming” biedt. Op welk onderzoek is die koerswijziging gebaseerd?
3. Volgens de toelichting van 2023 biedt een zelfstandige afstandsnorm alleen bij 4× voldoende bescherming. Erkent u dat 2× een beleidskeuze is voor de energie- en woningbouwopgave, en niet een keuze voor bescherming?
4. Welke zekerheid heeft een omwonende nog bij een regel met afwijking naar beneden en een niet-limitatieve lijst van afwijkingsgronden?
5. In 2023 zei uw ministerie dat er bij vervanging geen reden is omwonenden de basisbescherming te onthouden. Waarom zondert u vervanging van bestaande parken nu uit?
6. Op welke datum is in het overleg met KGG en VRO de keuze voor 2× en voor “rekening houden met” gemaakt? Welke uitkomsten van de plan-MER en de zienswijzen lagen toen op tafel?
7. Is de aanvulling uitgevoerd die de Commissie m.e.r. vroeg, met de gezondheidswinst of het gezondheidsverlies per normvariant voor heel Nederland? Zo ja, wanneer, met welke uitkomst, en waarom is die niet openbaar?
8. Welke milieubeoordeling dekt afwijkingen onder 2× tiphoogte, nu de plan-MER alleen 2×, 3× en 4× als minimumafstand onderzocht?
9. Waarom is de omzetting van een harde norm naar “rekening houden met” volgens u een wijziging van ondergeschikte betekenis in de zin van art. 23.4 lid 3 Omgevingswet? Of komt er een nieuwe inspraakronde, met het definitieve plan-MER?
10. Wordt de reactienota vóór de voorhang gepubliceerd, met de inbreng van de 462 omwonenden en bewonersorganisaties?
11. De RIVM-resultaten worden eind 2026 verwacht. Waarom wacht u die niet af voordat u de norm vastlegt?
12. Hoe houdt het RIVM-onderzoek rekening met omwonenden die vanwege hinder zijn verhuisd of uitgekocht?
13. Is het effect van stille modi en stilstand op de werkelijk ervaren hinder onderzocht, nu Lden een jaargemiddelde is?
14. Waarom kijkt de evaluatie na 5 jaar alleen of innovaties “aanpassing” van de norm mogelijk maken? Bent u bereid ook te toetsen of de norm strenger moet?
15. De beslisnota zegt dat dit besluit de motie-De Groot uitvoert. Welk percentage van de zoekgebieden valt af? Zelfs de Gelderse norm van minimaal 2× maakt maar 29% van de RES’en onuitvoerbaar.
16. Gelderland stelde op 23 september 2026 een norm van minimaal 2× vast, die op 23 oktober in werking treedt. Klopt het dat die door uw besluit vervalt en wordt vervangen door een zachtere regel? Wat betekent dat voor Gelderse omwonenden?

17. Op welke wettelijke grondslag vervallen provinciale afstandsregels? Mogen gemeenten nog een grotere afstand hanteren?
18. De zienswijzen van IPO en VNG staan in het overzicht van indieners, maar niet in de gepubliceerde bundels. Waarom niet, en bent u bereid ze te publiceren, samen met de reacties uit de koepelconsultatie?
19. Welke geluidnorm komt in het definitieve ontwerp? Als die afwijkt van 45 dB Lden, hoe verandert dan de onderbouwing van 2×?

Noten

[1]Brief van de staatssecretaris van IenW van 28 augustus 2026, Kamerstukken II 2025/26, 29 383, nr. 450.

[2]Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving (zienswijzenversie 2023), artikelen, art. II (Besluit kwaliteit leefomgeving), onderdeel P: nieuwe § 5.1.9 Bkl, ontwerp-art. 5.162a t/m 5.162f, https://www.platformparticipatie.nl/windturbinesleefomgeving/ontwerpbesluit-windturbines-leefomgeving/documenten-ontwerpbesluit-windturbinesleefomgeving/HandlerDownloadFiles.ashx?idnv=2706517

[3]Nota van toelichting bij het ontwerpbesluit windturbines leefomgeving (zienswijzenversie 2023), https://www.platformparticipatie.nl/windturbinesleefomgeving/ontwerpbesluit-windturbines-leefomgeving/documenten-ontwerpbesluit-windturbinesleefomgeving/handlerdownloadfiles.ashx?idnv=2706518

[4]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[5]Ontwerpbesluit 2023, art. II onderdeel P, zie noot 2.

[6]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[7]Nota van toelichting 2023, zie noot 3.

[8]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[9]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[10]Antwoorden op vragen van het lid Van den Berg (JA21) over de wetenschappelijke onderbouwing van windturbinenormen (2026Z05443), https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2026D24502

[11]Nota van toelichting 2023, zie noot 3.

[12]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[13]Nota van toelichting 2023, zie noot 3.

[14]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[15]Nota van toelichting 2023, zie noot 3.

[16]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[17]Aanhangsel Handelingen II 2023/24, nr. 1997 (antwoord op Kamervragen), antwoorden 13–15 en 17, https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20232024-1997.pdf

[18]Commissie voor de milieueffectrapportage, Nationale windturbinebepalingen leefomgeving – voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport, 24 januari 2024, projectnr. 3615, p. 1–2 (incl. voetnoot 6) en § 2.2.1, https://commissiemer.nl/docs/mer/p36/p3615/a3615vts.pdf

[19]Nota van toelichting 2023, zie noot 3.

[20]Commissie m.e.r., voorlopig toetsingsadvies 2024, zie noot 18.

[21]IenW, Samenvatting planMER Windturbinebepalingen Leefomgeving, december 2022, p. 8 en 12, https://www.commissiemer.nl/projectdocumenten/012686_3615_5._Samenvatting_planMER_windturbinebepalingen_leefomgeving.pdf

[22]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[23]Nota van toelichting 2023, zie noot 3.

[24]CRvB 1 juli 2019, ECLI:NL:CRVB:2019:2016, r.o. 7.5.2, https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:CRVB:2019:2016

[25]CBB (grote kamer) 26 maart 2024, ECLI:NL:CBB:2024:190, r.o. 6.9, in aansluiting op ABRvS 12 februari 2020, ECLI:NL:RVS:2020:452, https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:CBB:2024:190

[26]Algemene wet bestuursrecht, art. 3:1 lid 1 onder a en b, art. 3:2, art. 3:46 en art. 8:3 lid 1 onder a (tekst geldend per 15 augustus 2026), https://wetten.overheid.nl/BWBR0005537/2026-08-15/0

[27]CBB 26 maart 2024, zie noot 25.

[28]Omgevingswet, art. 23.4 lid 1 t/m 3 (publieksparticipatie) en art. 23.5 lid 1 en 3 (voorhangprocedure), https://wetten.overheid.nl/BWBR0037885/2026-01-01/#Hoofdstuk23

[29]HvJ EU 27 oktober 2016, C-290/15, D'Oultremont, ECLI:EU:C:2016:816, https://www.commissiemer.nl/jurisprudentie/ECLI:EU:C:2016:816

[30]ABRvS 30 juni 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1395 (Delfzijl-tussenuitspraak); Raad van State, "Europees recht dwingt tot milieubeoordeling voor windturbinenormen", https://www.raadvanstate.nl/@125920/milieubeoordeling-voor-windturbinenormen/

[31]Richtlijn 2001/42/EG (SMB-richtlijn), art. 5 lid 1, 6 lid 2, 8 en 9 lid 1 en bijlage I onder h, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001L0042

[32]HvJ EU 25 juni 2020, C-24/19, A e.a. (windturbines Aalter en Nevele), ECLI:EU:C:2020:503, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62019CJ0024_RES

[33]Beslisnota bij Kamerbrief over besluitvorming afstandsnorm in het ontwerpbesluit windturbines leefomgeving, 25 augustus 2026, IENW/BSK-2026/162260, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2026D39754&did=2026D39754

[34]Commissie m.e.r., voorlopig toetsingsadvies 2024, zie noot 18.

[35]Commissie m.e.r., voorlopig toetsingsadvies 2024, zie noot 18.

[36]Samenvatting planMER 2022, zie noot 21.

[37]Nota van toelichting 2023, zie noot 3.

[38]Nota van toelichting 2023, zie noot 3.

[39]Commissie m.e.r., voorlopig toetsingsadvies 2024, zie noot 18.

[40]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[41]SMB-richtlijn, zie noot 31.

[42]Verdrag van Aarhus, 25 juni 1998, Trb. 1998, 289 (Nederlandse vertaling), art. 6 lid 4 en 8, art. 7 en art. 8, https://wetten.overheid.nl/BWBV0001700/2025-04-20

[43]Omgevingswet, art. 23.4 en 23.5, zie noot 28.

[44]Omgevingswet, art. 23.4 en 23.5, zie noot 28.

[45]Antwoorden Kamervragen 2026Z05443, zie noot 10.

[46]Antwoorden Kamervragen 2026Z05443, zie noot 10.

[47]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[48]Commissie m.e.r., voorlopig toetsingsadvies 2024, zie noot 18.

[49]Antwoorden Kamervragen 2026Z05443, zie noot 10.

[50]Commissie m.e.r., voorlopig toetsingsadvies 2024, zie noot 18.

[51]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[52]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[53]Commissie m.e.r., voorlopig toetsingsadvies 2024, zie noot 18.

[54]Antwoorden Kamervragen 2026Z05443, zie noot 10.

[55]Beslisnota 25 augustus 2026, zie noot 33.

[56]Tweede Kamer, stemmingsuitslag motie 33 561, nr. 96 (2 oktober 2025: aangenomen, 100 stemmen voor), https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2025Z18516&did=2025D43083

[57]Gewijzigde motie van het lid Peter de Groot, Kamerstukken II 2025/26, 33 561, nr. 96, voorgesteld 2 oktober 2025, https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2025D43083

[58]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[59]Motie-De Groot (33 561, nr. 96), zie noot 57.

[60]Commissie m.e.r., voorlopig toetsingsadvies 2024, zie noot 18.

[61]Provincie Gelderland, Beleidsregel Windenergie Gelderland 2026, Provinciaal blad 2026, 11944, https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2026-11944.html

[62]Motie-De Groot (33 561, nr. 96), zie noot 57.

[63]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[64]Motie-De Groot (33 561, nr. 96), zie noot 57.

[65]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[66]Motie-De Groot (33 561, nr. 96), zie noot 57.

[67]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[68]Commissie m.e.r., voorlopig toetsingsadvies 2024, zie noot 18.

[69]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[70]Sweco i.o.v. provincie Gelderland, Notitie afstandsnormen windturbines Gelderland, 11 november 2025 (o.a. initiatiefvoorstel PS2025-308, BBB en SGP, 2 juli 2025), https://repository.officiele-overheidspublicaties.nl/externebijlagen/exb-2026-25020/1/bijlage/exb-2026-25020.pdf

[71]Provincie Gelderland, Omgevingsverordening – wijziging 2025-2026 (besluit Provinciale Staten 23 september 2026, inwerkingtreding 23 oktober 2026), https://www.gelderland.nl/themas/omgeving/omgevingsverordening

[72]Notitie afstandsnormen Gelderland, zie noot 70.

[73]Beleidsregel Windenergie Gelderland 2026, zie noot 61.

[74]Provincie Overijssel, Vragen en antwoorden over windenergie, https://www.overijssel.nl/onderwerpen/energie/windenergie/vragen-en-antwoorden-over-windenergie

[75]Provincie Noord-Holland, Windenergie, https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Klimaat_Energie/Duurzame_energie/Windenergie

[76]Regioteam Energietransitie, brief aan Provinciale Staten van Limburg over amendement 4× tiphoogte, mei 2026, https://www.nvde.nl/wp-content/uploads/2026/06/20260507_-_Inbreng_Regioteam_Energietransitie_-_negatief_advies_amendement_4x_tiphoogte_11.pdf

[77]Binnenlands Bestuur, "Afstandsnorm voor windmolens: duidelijkheid of schijnzekerheid?", 31 augustus 2026, https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/afstandsnorm-windmolens-duidelijkheid-of-schijnzekerheid

[78]Beslisnota 25 augustus 2026, zie noot 33.

[79]Platform Participatie, Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving (projectpagina: 545 zienswijzen van 12 oktober t/m 22 november 2023, waarvan 417 van particulieren en 45 van buurt- en bewonersorganisaties), https://www.platformparticipatie.nl/windturbinesleefomgeving/ontwerpbesluit-windturbines-leefomgeving/default.aspx

[80]Platform Participatie, Overzicht in welke bundel de zienswijze van de participant is opgenomen (stuk 10): Interprovinciaal Overleg, registratienr. 98057515, en Vereniging van Nederlandse Gemeenten, registratienr. 98059287, beide "bundel 5", https://www.platformparticipatie.nl/windturbinesleefomgeving/ontwerpbesluit-windturbines-leefomgeving/documenten-ontwerpbesluit-windturbinesleefomgeving/HandlerDownloadFiles.ashx?idnv=2706525

[81]Platform Participatie, Bundel 5 ingediende zienswijzen (stuk 15); de bundels 1 t/m 4 staan onder idnv=2706526, 2706530, 2706531 en 2706532. Eigen doorzoeking van alle 7.156 pagina's, ook na tekstherkenning van de gescande pagina's: de tekst van IPO en VNG is niet aangetroffen, https://www.platformparticipatie.nl/windturbinesleefomgeving/ontwerpbesluit-windturbines-leefomgeving/documenten-ontwerpbesluit-windturbinesleefomgeving/HandlerDownloadFiles.ashx?idnv=2706533

[82]Nota van toelichting 2023, zie noot 3.

[83]Kamerbrief 28 augustus 2026, zie noot 1.

[84]Antwoorden Kamervragen 2026Z05443, zie noot 10.

[85]Awb, zie noot 26.

[86]Awb, zie noot 26.

[87]ABRvS Delfzijl 2021, zie noot 30.

[88]ABRvS Delfzijl 2021, zie noot 30.

[89]ABRvS 12 april 2023, ECLI:NL:RVS:2023:1433 (Delfzijl-einduitspraak), https://www.commissiemer.nl/jurisprudentie/ECLI:NL:RVS:2023:1433

[90]ABRvS 18 september 2024, ECLI:NL:RVS:2024:3744 (Windplan Blauw) en ECLI:NL:RVS:2024:3745 (De Rietvelden), https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RVS:2024:3744

[91]ABRvS 30 april 2025, ECLI:NL:RVS:2025:1947 (Windpark Den Tol), https://semantius.nl/uitspraken/ECLI:NL:RVS:2025:1947

[92]Beslisnota 25 augustus 2026, zie noot 33.